

PRZEGLĄD

ROLNICZY, HANDLOWY I PRZEMYSŁOWY

Pismo bezpłatne, wychodzące dwa razy na tydzień przy

DZIENNIKU WARSZAWSKIM.

N^{ER} 22.

WARSZAWA—NIEDZIELA

Dnia 4 (16) marca 1856 roku.

DOBRA ZIEMSKIE KIJANY.

Opis statystyczno-rolniczy.

(Dalszy ciąg (*)).

■ ■ ■

Część pierwsza.

Miejscowość.

Dobra Kijany graniczą: na północ z *Zawieprzycami* i *Spiczynem*, na wschód z *Rozkopaczowem*, na południe z *Ziółkowem* i *Nowymdworem*, na zachód z *Luszczewem*.

Rozległość.

Umieszczam tu rejestr pomiarowy, który całą rozległość dóbr jak najszczegółowiej i najdokładniej wykaże w morgach nowo-polskich trzysto-prętowych, (innych jednostek powierzchni w całym opisie używać nie będę).

REJESTR POMIAROWY.

NOMENKLATURY:	Ogólne zebranie.		Ogrody warzywne.		Grunt orny.		Łąki.		Pastwiska.		Lasy.		Zarośla.		Bagna.		Wody.		Nieużytki.		Pod zabudowaniami.	
	Mor.	Pr.	Mor.	Pr.	Mor.	Pr.	Mor.	Pr.	Mor.	Pr.	Mor.	Pr.	Mor.	Pr.	Mor.	Pr.	Mor.	Pr.	Mor.	Pr.	Mor.	Pr.
Grunta folwarku Kijany, Ludwikowa i Januszówki	2312	106	11	103	1762	73	187	137	117	180	—	—	—	—	133	198	39	102	47	190	11	229
Wies Stoczek	253	22	16	238	185	205	16	223	13	4	—	—	—	—	—	—	—	4	79	1	58	
„ Kijany bliższe	175	270	11	282	152	101	1	122	4	197	—	—	—	—	—	—	—	4	79	1	58	
„ Kijany dalsze	247	298	5	235	180	277	8	284	—	264	—	—	—	—	—	—	2	36	18	112	—	287
„ Januszówka	157	132	6	88	130	247	—	143	3	248	—	—	10	257	—	—	—	—	4	6	—	241
„ Wólka Kijańska	573	134	21	230	284	105	62	207	76	—	—	—	59	13	69	106	—	—	5	148	2	209
Karczma	5	6	3	230	—	—	—	150	—	117	—	—	—	—	—	—	—	—	—	31	—	78
Lasy przyległe	2524	182	—	—	—	—	187	38	99	1	90	1854	10	34	193	573	209	2	256	19	38	—
Klucz Kijany	6219	150	77	206	2697	288	316	165	217	200	1854	10	104	163	776	213	44	105	117	297	19	161
Probostwo	233	241	6	140	194	14	21	214	3	102	—	—	—	—	—	—	—	—	6	240	1	131
Całkowita przestrzeń	6453	91	84	46	2892	2	338	79	221	2	1854	10	104	163	776	213	44	105	124	237	20	292

Kijany dotychczas podzielone są na trzy folwarki, z których:

- 1) Folwark Kijany ma gruntu ornego morgów 608 prętów 97.
- 2) „ Ludwików „ „ 492 „ 93.
- 3) „ Januszówka „ „ 661 „ 183.

Łącznie morgów 1792 prętów 73.

Później zaś, po uregulowaniu gruntów dotychczas istniejących folwarczych, jako włościańskich, całe dobra składać się będą z pięciu folwarków, z których każdy porządnie zabudowany, we właściwy nwentarz opatrzonym będzie.

2.

Klasyfikacja gruntów ornych.

Klasyfikacji, co do gatunku i przymiotów gruntu zrobionej, w dobrach nie znalazłem, dla tego też jej nie umieszczam.

(*) Patrz Nr. 18, 19 i 20 Przeglądu.

W ogóle grunta dóbr Kijany są wyniszczone pszenne—wszędzie pszenica po nawozie pięknie się udaje; stanowią one ziemię, popielatka i lubelską z wane, właściwą całej tej okolicy. Jest to redzina lekka (Milder lemboden), zawiera 55% gliny, 30% piasku, 15% wapna, talku (krzemianu magnez.), materji organicznych i straty.

Warstwa ziemi rodzajnej dosyć płytka, nie przechodzi cali 10. Pod warstwą rodzajną spoczywa glina żółtawa nie przepuszczalna, w pokładzie bardzo różnej grubości; na pagórkach bowiem dochodzi najwięcej 1 1/2 sążnia, w dolinach zaś znacznie jest większa; Pod gliną leżą pokłady opoki drobnej, pomieszanej z kamieniem wapiennym siwakiem zwanym; w dolnych, raczej niższych pokładach, opoka jako i kamień wapienny, dochodzą daleko większych rozmiarów i nie są już tak z sobą pomieszane, lecz leżą w oddzielnych warstwach. Gdzie zaś nie ma kamieni, np: na równinach i w dolinach, tam glina leży na piasku gruboziarnistym.

3.

Łąki i pastwiska.

Łąki do dóbr Kijany należące, położone są po największej części nad rzeką *Wieprzem*, zarosłe trawami dobrych przymiotów, dającymi siano dobre — słodkie, bardzo przez inwentarze lubiane; ukos siana dosyć jest obfity, można je dla tego do rzędu łąk klasy 2ej policzyć. Jednakże pomimo takiej dobroci łąk, siano zbierane jest bardzo niedostateczne do wyżywienia całego inwentarza roboczego, jako i owiec, jest bowiem łąk na tak obszerne dobra za mało, co powoduje do usilnego poprawiania już istniejących, jak niemniej do powiększenia przestrzeni tychże, uskutecznia się to przez karczowanie i osuszanie bagien w lasach położonych, a w bliższej przyszłości, ma być cała powierzchnia łąk przez zdarcie darni i zasianie trawami szlachetnymi, poprawioną.

Pastwiska są po większej części także nadwieprzańskie, były one wspólne dla dworu i włościan, teraz zaś dwór utrzymujący bydło na stajni w lecie, zamienił część swą pastwisk na łąki, których powierzchnia z 187 morgów (94 dziesiątyn), powiększyła się do 300 morgów (150 dziesiątyn). Z czego okazuje się, że pastwiska ograniczają się tu do samych tylko owczych, które są albo:

- 1) *Sztuczne*, to jest zasiewane na polach, jak to w zmianowa niu przypada.
- 2) *Przypadkowe*, po zdjęciu zboża na ściernisku.

4.

Lasy.

W łącznej przestrzeni na końcu dóbr położone, są po większej części sosnowe, a gdzie nigdzie mieszane liściaste, były przed laty szanowane, teraz nie przedstawiają wprawdzie drzew wyniosłych i wyborowych, mają jednakże dosyć materiału budowlanego. Urządzą się przez miejscowego leśniczego z zagranicy przybyłego. Służbę leśną skłają dwóch gajowych i dwóch pomocników, będących u leśniczego na nauce.

5.

Propinacja.

Propinacja ciągle się powiększa i wzrasta, a intrata czysta do kilku tysięcy rubli z niej dochodzi; przypisać to należy wielkiemu wpływowi różnych robotników i rzemieślników, których dziennie do 200 pracuje. Karczem jest sześć.

6.

Materiały budowlane.

Do materiałów budowlanych znajdujących się na gruncie należą:

- a) *Kamień wapienny* zwany powszechnie *siwakiem*, z którego dobre się wapno otrzymuje.
- b) *Opoka kamienna* prawie się nie lasująca, wyborna do murowania, widzieć ją można w starych murach, nieulegającą żadnym wpływom powietrza.
- Kopalnia miejscowa bardzo jest dobrze założona, obszerna, z wyjazdem wygodnym, teraz urządza się przy niej winda, za pomocą której będą dobywane kamienie wielkich wymiarów, użyć się mające na fundamenta pod maszyny parowe i kominy. Łomanie, ustawienie i wywiezienie na plac sążnia 108 stóp sześcienn. kosztuje rs. 1 kop. 48.
- c) *Wapno* wypala się z siwaka, jest koloru żółtawego, wypalanie odbywa się w piecu 900 korcy obejmującym, w bliskości kopalni położonym; korzec wapna kosztuje 25 kopiejek.

d) *Cegła*, dotychczas wyrabia się tylko na potrzebę miejscową, w nowo urządzonych cegielniach, w których umyślnie wystawiono 6 szop po 160 l. długich, a 24 l. szerokich i 5 pieców, każdy na 4000 sztuk cegieł. Tego lata, wyrobiono sztuk do miliona i prawie wszystką spotrzebowano do budowania cukrowni. Teraz odbywają się roboty około szychowania gliny i przygotowania jej na rok następny. Cegła w tutajszych cegielniach wyrabiana, odznacza się znakomitą dobrocią: wyrobienie zupełne tysiąca, rsr. 3 kop. 30 kosztuje.

e) *Piasek biały, ostry, średnio ziarnisty*, znaleziony został w czasie plantowania placu, tuż obok budującej się cukrowni i tamże się dobywa z małej głębokości. Oprócz tego, znajduje się i w innych miejscach, lecz więcej oddalonych.

f) *Drzewo*, poprzednio już nadmieniałem, że na budowie jest wystarczające, wyrabia go przedsiębiorca, stósownie do instrukcyj odebranych od budowniczego. Oprócz tego, kupiono w tartakach kilkadziesiąt kóp tarcie różnych wymiarów.

Wywózką drzewa zajmują się miejscowi włościanie za pańszczyzną, albo płaci im się od stopy sześciennej.

Wszystkiemi wyż wymienionemi robotami zawiaduje budowniczy i jego pomocnik konduktor. Ci asygnują kwity prosto do kassy i teje rachunki swe składają.

Żelazo, gwoździe, stal, blachy, miedź i t. d., kupują się w *Lublinie*, aparata i narzędzia sprowadzone są z *Berlina*, *Poczdamu* lub *Wiednia*.

7.

Budowle dworskie.

Na folwarku Kijany budyki stare były w dosyć opuszczonym stanie, jednak po wyreparowaniu dachów, zrobieniu dogodnych ścieków i odnowieniu, mogą na jaki czas wygodnie służyć; są zaś następujące:

- 1) Dwór murowany pod gontem, teraz odnowiony i przerobiony, dosyć obszerny, lecz bez najmniejszego gustu stawiany, niczém nie upiększony i nieproporcjonalnie długi.
- 2) Pomieszkanie ekonoma drewniane bardzo wygodne, o 4ch pokojach, kuchni i spiżarni.
- 3) Pięć osmaków, czyli domów z kamienia murowanych, pod gontem, mających 4 mieszkania dolne i 4 górne, wystawione są dla czeladzi i rzemieślników.
- 4) Jeden czworak murowany, zawierający 4 mieszkania dolne.
- 5) Spiechlerz murowany o piętrze, obszerny, w miejscu wyniosłym postawiony, może pomieścić w sobie znaczne zapasy zboża.
- 6) Stodoła porządna drewniana, mieści w sobie 3000 kóp zboża, na młocarnię i sieczkarnię przeznaczona.
- 7) Wołownia na 70 sztuk wołów, drewniana, z kurytarzem środkowym, bardzo porządnie z bali 3 calowych zrobionym, wraz ze żłobami umieszczonym na podmurowaniu.
- 8) Owczarnia murowana, pod słomą, na 1000 przeszło sztuk owiec, dostatecznie ciepła.
- 9) Stajnia drewniana w murowane słupy, na 50 koni, z nową podłogą i żłobami przy ścianach umieszczonemi.
- 10) Chlewy dla drobiu i nierogacizny murowane, pod gontem nowo wystawione.

11) Gorzelnia stara drewniana opuszczona, nie będzie nigdy już czynną, przerobiona została na warsztaty dla rzemieślników.

12) Dwa magazyny na okowitę murowane, ze sklepieniami.

13) Cukrownia nowo wznosząca się.

Położenie kamienia węgielnego, poprzedziły roboty grabarskie, które miały na celu splantowanie spadzistości góry, nie więcej jak 1 morgę (1/3 dziesiątyny) wynoszącej i rozwiezienie ziemi ku Wieprzowi, co zatrudniało przez całe lato licznych robotników i przeszło 19000 złp., czyli do 3000 rubli kosztowało.

Kamień węgielny położono dnia 1 października 1853 roku; anzlag poprzednio zrobiony oznaczył kosztu budowy na 301500 rubli. Roboty a niezwykłym pośpiechem odbywały się aż do silniejszych mrozów; obecnie tylko cieśle, pod szopą z tarcie postawioną, żelaznemi piecami ogrzewaną, pracują.

Cukrownia pokryta będzie masą kamienno-papierową, u nas zapewne jeszcze nieznaną (*steinpapir*) zwaną; ma to być trwale pokrycie, wszystkim wpływom atmosferycznym silnie się opierające, za granicą w wielu już miejscach używane.

Apparat do tej cukrowni jest gotowy, i sprowadzony, kosztuje przeszło 100000 rubli.

Roboty około tak wielkiej fabryki, zbawienny do dziś dnia wywarły już wpływ na okolicznych włościan, którym otworzyło się obfite źródło zarobkowania pieszko i sprzężajem.

Cukrownia przerabiać będzie rocznie najmniej 120000 centnarów buraków i zatrudniać 120 robotników na dobę, po 60 co dwanaście godzin.

Całkowity plan tej fabryki wykonany jest w *Poczdanie*, oprócz nadzwyczaj dogodnego rozkładu, łączy dobry gust i piękny porządek architektoniczny.

Na folwarku *Ludwikowie*, budynki są nowe, piękne, trwale stawiane, następujące:

14) Mieszkanie murowane, pod gontem, dla ekonomy.

15) Trzy osmaki z kamienia, pod gontem, dla czeladzi folwarcznej.

16) Owczarnia drewniana, pod gontem, na 1000 przeszło sztuk owiec.

17) Obora drewniana, pod gontem, na kilkadziesiąt sztuk bydła, z korytarzem środkowym.

18) Stodoła obszerna drewniana pod słomą, w dwa rzędy stółców stawiana, z młocarnią i siewkarnią.

Oprócz zabudowań wyżej wymienionych folwarcznych, są jeszcze karczmy w liczbie sześciu, z tych dwie murowane w Kijanach, wygodne, z pokojami gościnnymi; cztery inne są drewniane i po wsiach umieszczone.

Wszystkie niemal budowle gorsze na folwarku Kijany, będą rozrzucone, a na ich miejsce staną budynki wygodne, ozdobne i odpowiadające zamożności właściciela. Trzy zaś nowo projektowane folwarki, na nowo mają być wymurowane. (D. c. n.)

LISTY ROLNICZE Z ZA GRANICĄ.

Sprawozdanie o zbiorach w 1855 roku.

Rzadko kiedy nadzieje zbliżającego się zbioru, były tak wątpliwe jak w roku 1855. Sięby jesienne opóźniły się skutkiem suszy,

a w wielu miejscach na polach, myszy takie wyrządzały szkody, iż gospodarze z bojaźnią przystępowali do siewów i lubo później nastąpiła pożądana wilgoć, jednakże ona była małą, co dawało powód wyżej wspomnianym obawom. Na szczęście, w takim stanie rzeczy zima w roku 1854/, dostarczywszy masę śniegu, osłoniła zasiewy, dając im wygodne a bezpieczne śnieżne pokrycie; jednakże niemożna twierdzić, żeby przez swe długie trwanie szczególnie w miesiącach lutym i marcu, bez szkody wpłynęła na zasiewy; — mimo to wszakże, i te silne mrozy, dla niejednego były korzystne, albowiem wiele przyczyniły się do wygubienia myszy.

Z nadejściem wiosny, po rozstajaniu śniegów, obawa u niektórych rolników zaczęła wzrastać, albowiem zasiewy oziminy, szczególnie żyta, w wielu miejscach przez wymarznącie tak rzadkimi się pokazały, iż o niemal całe pola trzeba było zorywać.

Pszenica z początkiem wiosny lepsze od żyta przedstawiała nadzieje — jednakże niestety, wynik zbiorów przekonał o ich mylności; ale za to cała rodzina rzepaków i rzepików (*rapsów*), brzemienne korzyścią wydała plony.

Uprawa roli i czas zasiewów ozimych, wpłynęły na opóźnienie sięb wiosennych, które oprócz tego polegało, już to w przyczynie wielkiej wilgoci, już też ostrości wiosennego powietrza: — mimo to, *jarzyny* udały się dobrze, a nieprzyjazny wpływ powietrza, opóźnił tylko rozwój roślinności: *oziminy* zaś, wynikiem słot trwających prawie do końca maja i towarzyszącej im wilgoci, doznały utrudnienia w wykształcaniu i wzroście; szczególnie zaś żyto, które jakieś wyżej wspomnieli, ciągle przedstawiało się w postaci, mało zadowolniającej gospodarza.

Powodzie w wielu miejscowościach na nizinach *Nadwiślańskich* i pobrzeżach *Cissy*, które, pisząc to sprawozdanie mamy na względzie, przeszłej jesieni wynikłe, pozbawiły ostatniej nadziei plonów, zrzadzając tak wielkie spustoszenia, iż długie lata upłyną, zanim się zatrą ślady tej smutnej klęski. Również szkodliwy wpływ wywarła ostrość wiosny i wilgoć na wzrost traw pastewnych; w skutek czego wielu gospodarzom dotkliwie dał się uczuć brak paszy, do tego stopnia, iż zmniejszać musieli ilość inwentarzy, lub gdzie to miejsca nie miało, widzieć coraz bardziej oplakańszy stan bydła i wyglądać pożądanego czasu puszczenia go na pastwiska. Owce z tego względu mocno ucierpiały, np: w niektórych okolicach *Szłaska*. (D. c. n.)

KRONIKA rozwoju rolnictwa, przemysłu i handlu.

3.

Pomysł do nowej żniwiarki profesora Dra Kozubowskiego.

Chociaż wiek nasz szczyt się słusznie, iż jest wiekiem wynalazków, a mechanika do wysokiego stopnia posunięta, dostarcza utworów, które świat cały podziwia, to jednak mimo rozwoju tej nauki i u-

(*) Ciągłe trwające zimno w marcu, dało powód niektórym do mniemanja, że w tym czasie nigdy podobnego stanu temperatury nie mieliśmy. Twierdzenie to jest mylnem, — w ostatniem bowiem stuleciu miesiąc marzec w latach 1800—1805—1807—1845, wielkiem zimnem się oznaczał, lecz rok 1855 przewyższył pod tym względem, wszystkie poprzednie lata w obecnem stuleciu.

